Del 4

PLANEKSEMPLER

Vi har valgt tre planeksempler som viser ulike måter å behandle grønnstrukturspørsmål på i kommunene. Eksemplene er hentet fra Oslo, Sandefjord og Mosjøen i Vefsn kommune.

Oslos grønnplan og grønnstrukturanalysen for Sandefjord viser hvordan et grønnplanarbeide kan brukes som styringsredskap for de kommunale parketatene og som fundament for annen planlegging, – ikke minst fortetting. Begge planene har en flerfunksjonell tilnærming som innebærer at såvel rekreasjons-, landskaps- og naturspørsmål belyses.

Grønnplanen for Mosjøen er et eksempel på en typisk første generasjons plan på et overkommelig nivå for en mindre kommune. Planen er først og fremst et grunnlag for et kommunalt handlingsprogram for den offentlige grønnstrukturen. Her har man konsentrert seg om rekreasjons og friluftslivsaspektene. Det er i hovedsak grønnstrukturspørsmål i de sentrumsnære områdene som ivaretas.

Bruken av fagfolk med grønn kompetanse f.eks landskapsarkitekter, naturforvaltere og biologer, har vært viktig i alle de tre utvalgte eksemplene. Der kommunene ikke har tilgang på slike, anbefales det å søke hjelp i fylkesmannens miljøvernavdeling.

A. Sandefjords grønne plakat

Sandefjord kommune har benyttet den grønne plakaten som fundament både for kommuneplanens arealdel og for videre grønn handlingsplanlegging. Et ønske om å fortsette byutviklingen innenfor dagens tettstedssone med fortetting som konsekvens, har vært en av drivkreftene bak grønnstrukturanalysen og den grønne plakaten.

En av årsakene til at Sandefjord kommune har satset på å utarbeide en grønnstrukturanalyse, er et ønske fra Fylkesmannen i Vestfold om at det må legges vekt på naturområdenes betydning for byen i forbindelse med fortettingsplanlegging. I tillegg har kommunen selv et behov for en samlet grønnplan for sikring, tilrettelegging og drift av grøntområdene sine.

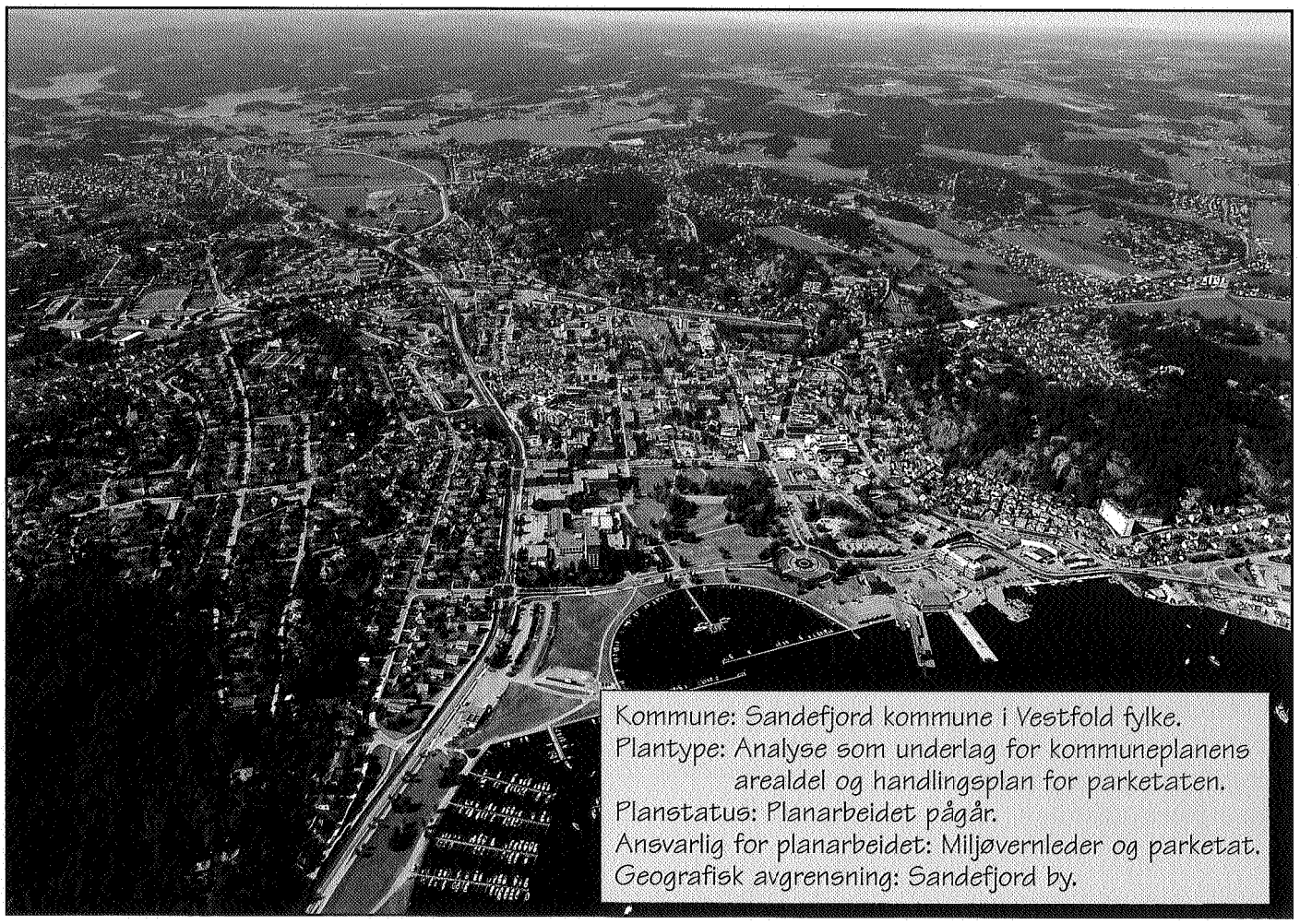
For å tilfredsstille disse behovene, har kommunen utarbeidet en grønnstrukturanalyse som består av tre temakart hvor henholdsvis landskaps- natur- og rekreasjonsverdier blir belyst. De tre temakartene er i sin tur oppsummert og sammenstilt i den grønne plakaten.

Vid definisjon av grønnstrukturbegrepet

For å kunne belyse de tre forannevnte temaene best mulig, har Sandefjord kommune valgt å definere grønnstrukturbegrepet vidt. Temakartene og plakaten beskriver og vurderer derfor alle grønne og i hovedsak vegetasjonskledte områder såvel på offentlig som på privat grunn. Vannet er også en viktig del av grønnstrukturen enten det dreier seg om sjø, vann, bekker osv. I denne omgang er arbeidet konsentrert til byggesonen og det nære natur-og kulturlandskapet rundt Sandefjord by.

Felles registreringsopplegg

Et felles registreringsopplegg danner basis for alle de forannevnte kartene. Registreringsopplegget tar sikte på å få et mest mulig tredimesjonalt bilde av grønnstrukturen. Det er viktig både av hensyn til landskaps-, natur- og rekreasjonsverdier. Disse verdiene/funksjonene er intimt knyttet til grønnstrukturens kvaliteter som både er avhengig av arealmessig utbredelse, beliggenhet og innhold.

Kommune: Sandefjord kommune i Vestfold fylke.
Plantype: Analyse som underlag for kommuneplanens arealdel og handlingsplan for parketaten.
Planstatus: Planarbeidet pågår.
Ansvarlig for planarbeidet: Miljøvernleder og parketat.
Geografisk avgrensning: Sandefjord by.

Foto: Fjellanger Widerøe a/s

K- og N-serien

For å få et mest mulig tredimensjonalt bilde av "det grønne", registreres såvel horisontal utbredelse som vertikal struktur. Det økonomiske kartverket i 1:5 000 har vært basiskart for registreringene.

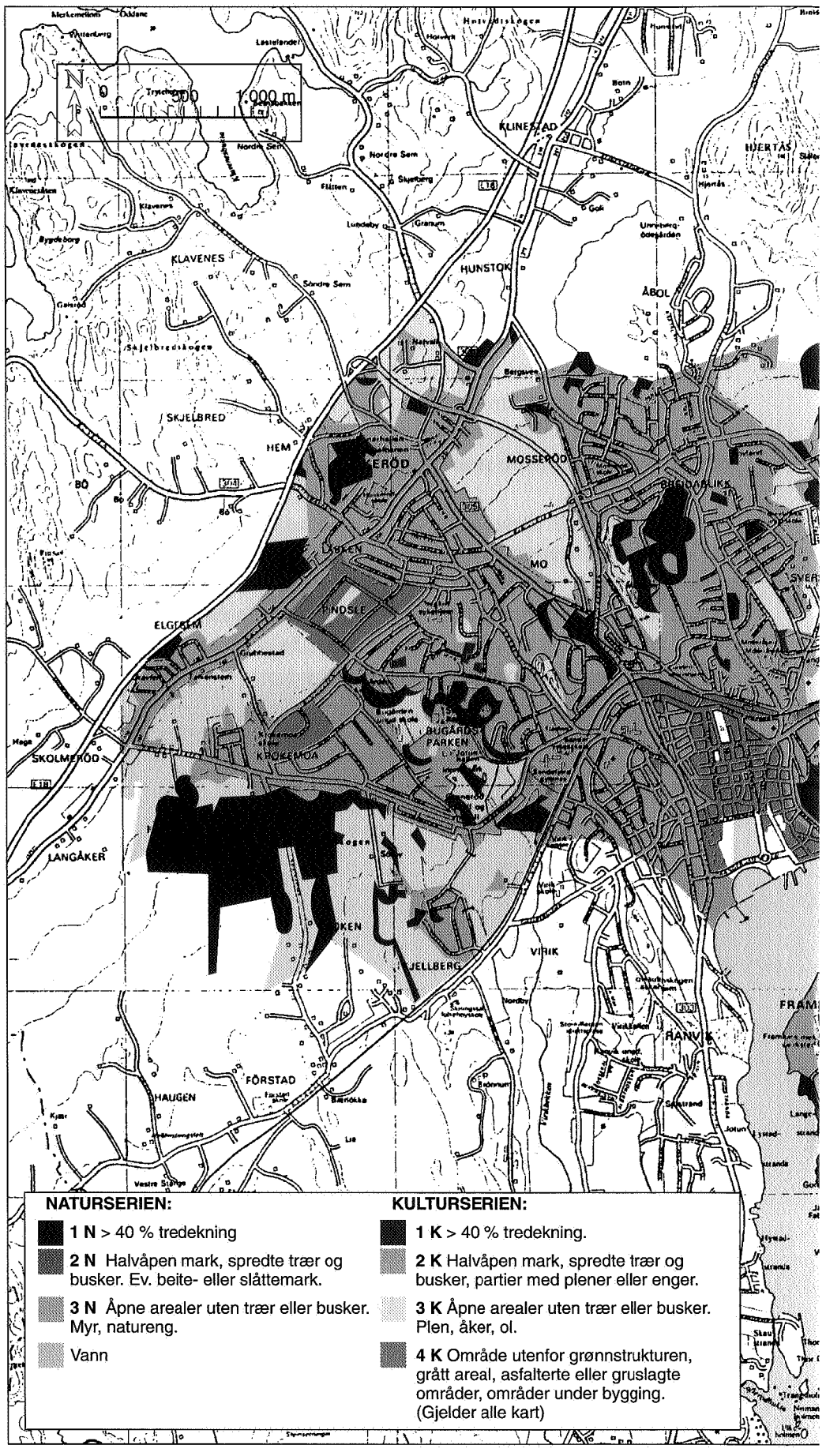
Vertikalstrukturen beskrives etter en skala fra meget tett vegetasjon med mer enn 40% tredekning til helt åpne arealer uten tre- eller buskvegetasjon.

Kvalitet eller områdekarakter er også knyttet til hvor naturpreget eller hvor kulturpreget vegetasjonen er. Registreringsopplegget skiller derfor mellom spontan/naturpreget vegetasjon (N) og vegetasjon som er plantet eller sterkt kultivert (K).

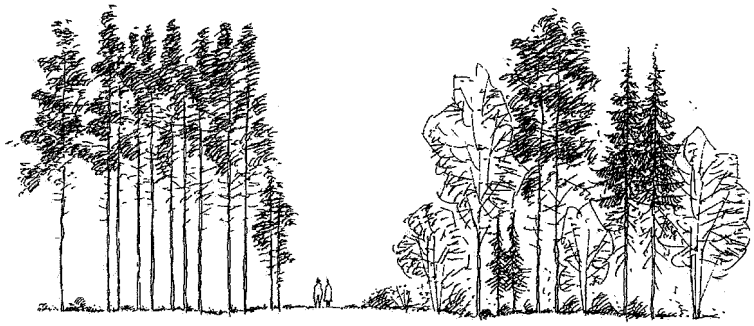
Naturpreget vegetasjon identifiseres etter hvor bearbeidet og forandret marksjiktet er. Marksjikt med plen, åker og kultureng er eksempel på K-serien, mens naturmark og beitepåvirkete områder klassifiseres i N-serien. Det må understrekes at det ikke ligger noen verdivurdering i denne inndelingen som f.eks. innebærer at N-serien nødvendigvis er mer verdifullt enn K-serien.

De "grå arealene" utgjør en egen kategori som det er nyttig å synliggjøre. Slike områder kan være et potensiale for både fortetting og mer grønt. De vil dessuten ofte representere barrierer i byen både for mennesker og dyreliv.

Registreringene er en kombinasjon av arbeid i felt og sammenstillinger av kjent kunnskap både internt i kommunen og ikke minst fra Fylkesmannens miljøvernavdeling. Flyfoto er et viktig hjelpemiddel for å registrere grønn arealbruk og vegetasjonens sjikting

Kartet er et utdrag fra grunnregistreringen til Sandefjord kommune. Grunnregistreringen er et minste felles multiplum som skal tilfredsstille den flerfunksjonelle tilnærmingen til grønnplanlegging. Her rekreasjon, landskap og naturverdier.

Figuren viser hva som menes med vertikal fordeling av vegetasjonen, dvs sjiktningen. Det er stor forskjell både på bruksmuligheter, biologisk mangfold og landskapsverdier i ulike sjiktningstyper, f.eks i ensjiktet furuvegetasjon og flersjiktet blandingsvegetasjon.

Registreringsmetoden legger vekt på grønnstrukturens horisontale utbredelse og vegetasjonens romlige fordeling på åpne treløse arealer, tredekte områder mm.

TEMAKART: LANDSKAP.

Landskapskartet oppsummerer grønnstrukturens betydning som byformelement. Landskapsverdiene er gradert etter en tredelt skala hvor det er tatt stilling til om områdene har meget store landskapsverdier, store landskapsverdier eller landskapsverdier.

Den felles grunnregistreringen er supplert med en landskapsanalyse som omfatter grønnstrukturens betydning for viktige silhuetter i byen eller tettstedet, dens romdannende betydning og ikke minst betydningen den har for landskapets identitet og kulturhistorie.

ANALYSEKRITERIER FOR LANDSKAPSVERDIENE

Kategori 1. Områder med meget store landskapsverdier.

- Viktige silhuetter uten bebyggelse.
- Meget verdifulle kulturlandskap.
- Markerte fornminner i landskapet.
- Kulturhistoriske hager, parker og kirkegårdsanlegg.
- Bevaringsverdig bebyggelse i samspill med naturlandskap.
- Utsiktspunkter og viktige landemerker.
- Særpreget landskapsanlegg.
- Vassdrag med randsone.
- Landskapsrom med særpreget vegetasjon eller vannspeil.
- Øygrupper.
- Monumentale trær, eller allèer/trerekker.

Kategori 2. Områder med store landskapsverdier.

- Områder i grønnstrukturen av betydning for dannelsen av det overordnete landskapsrommet.
- Grønne korridorer og høydedrag av betydning for lokal romdannelse og strukturering av byen.
- Verdifulle kulturlandskap.
- Viktige silhuetter til tross for bebyggelse.
- Vassdrag uten randsoner.

Kategori 3. Områder med landskapsverdier.

- Bynære jordbruksaraeler som er omgitt av bebyggelse.

Kategori 4. Områder med mangler hvor landskapet kan repareres.

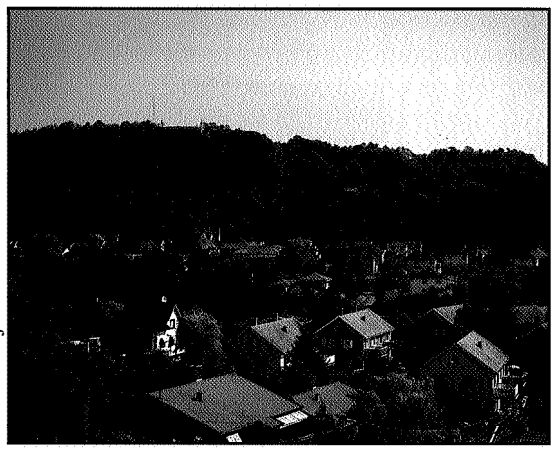

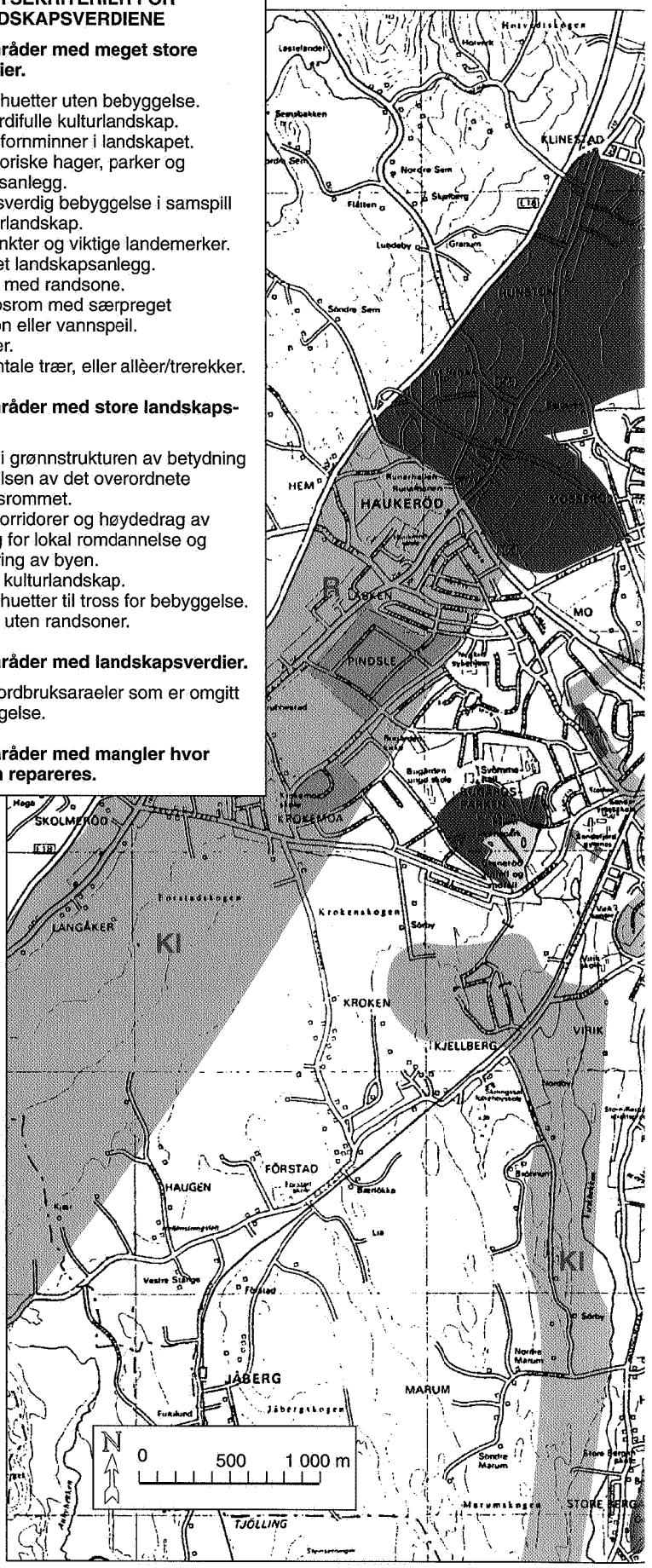
Foto: Sandefjord kommune

Åsen i bakgrunnen er en av de viktige grønne overordnete veggene i Sandefjord med en silhuett som man ønsker å beholde grønn.

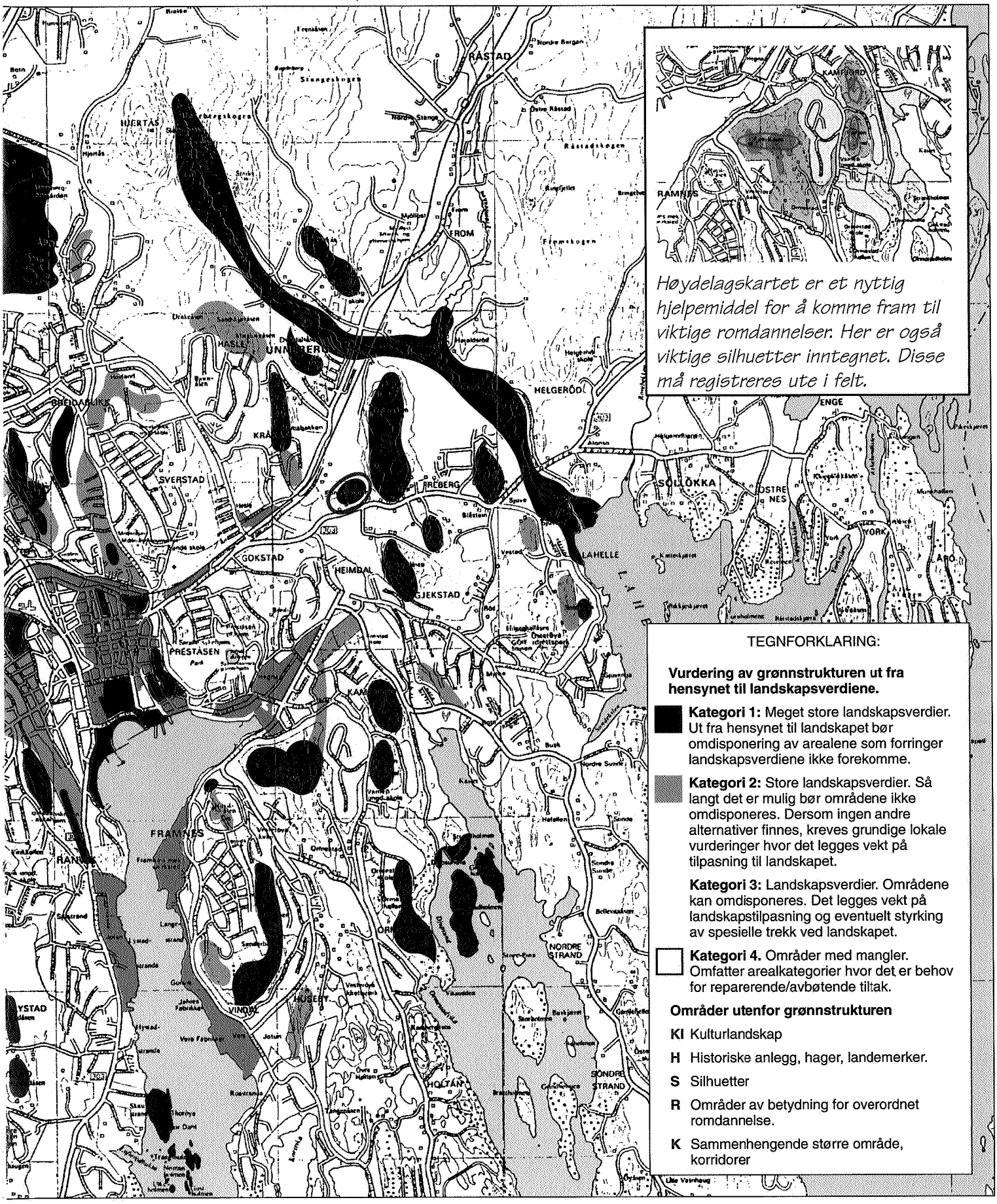

Foto: Sandefjord kommune

Hvalfangermonumentet i Sandefjord er et sterkt identitetsskapende element i byens grønnstruktur. Det er også knyttet til byens historie og næringslivstradisjoner.

Utdrag fra temakart om landskapsverdier.

Høydelagskartet er et nyttig hjelpemiddel for å komme fram til viktige romdannelser. Her er også viktige silhuetter inntegnet. Disse må registreres ute i felt.

TEGNFORKLARING:

Vurdering av grønnstrukturen ut fra hensynet til landskapsverdiene.

Kategori 1: Meget store landskapsverdier. Ut fra hensynet til landskapet bør omdisponering av arealene som forringer landskapsverdiene ikke forekomme.

Kategori 2: Store landskapsverdier. Så langt det er mulig bør områdene ikke omdisponeres. Dersom ingen andre alternativer finnes, kreves grundige lokale vurderinger hvor det legges vekt på tilpasning til landskapet.

Kategori 3: Landskapsverdier. Områdene kan omdisponeres. Det legges vekt på landskapstilpasning og eventuelt styrking av spesielle trekk ved landskapet.

Kategori 4. Områder med mangler. Omfatter arealkategorier hvor det er behov for reparerende/avbøtende tiltak.

Områder utenfor grønnstrukturen

KI Kulturlandskap

H Historiske anlegg, hager, landemerker.

S Silhuetter

R Områder av betydning for overordnet romdannelse.

K Sammenhengende større område, korridorer

TEMAKART: NATURFORHOLD

Temakartet for naturforhold viser hvilke naturverdier grønnstrukturen har. Verdiene er prioritert etter følgende skala:

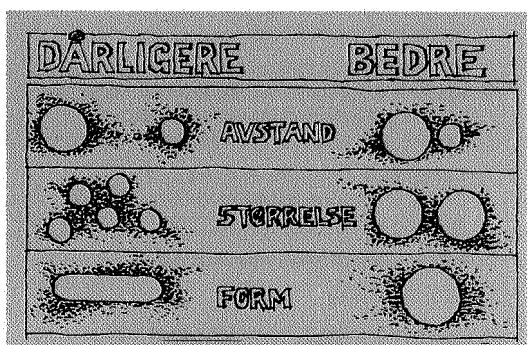
Kategori 1: Områder med meget store naturverdier.

Kategori 2: Områder med store naturverdier.

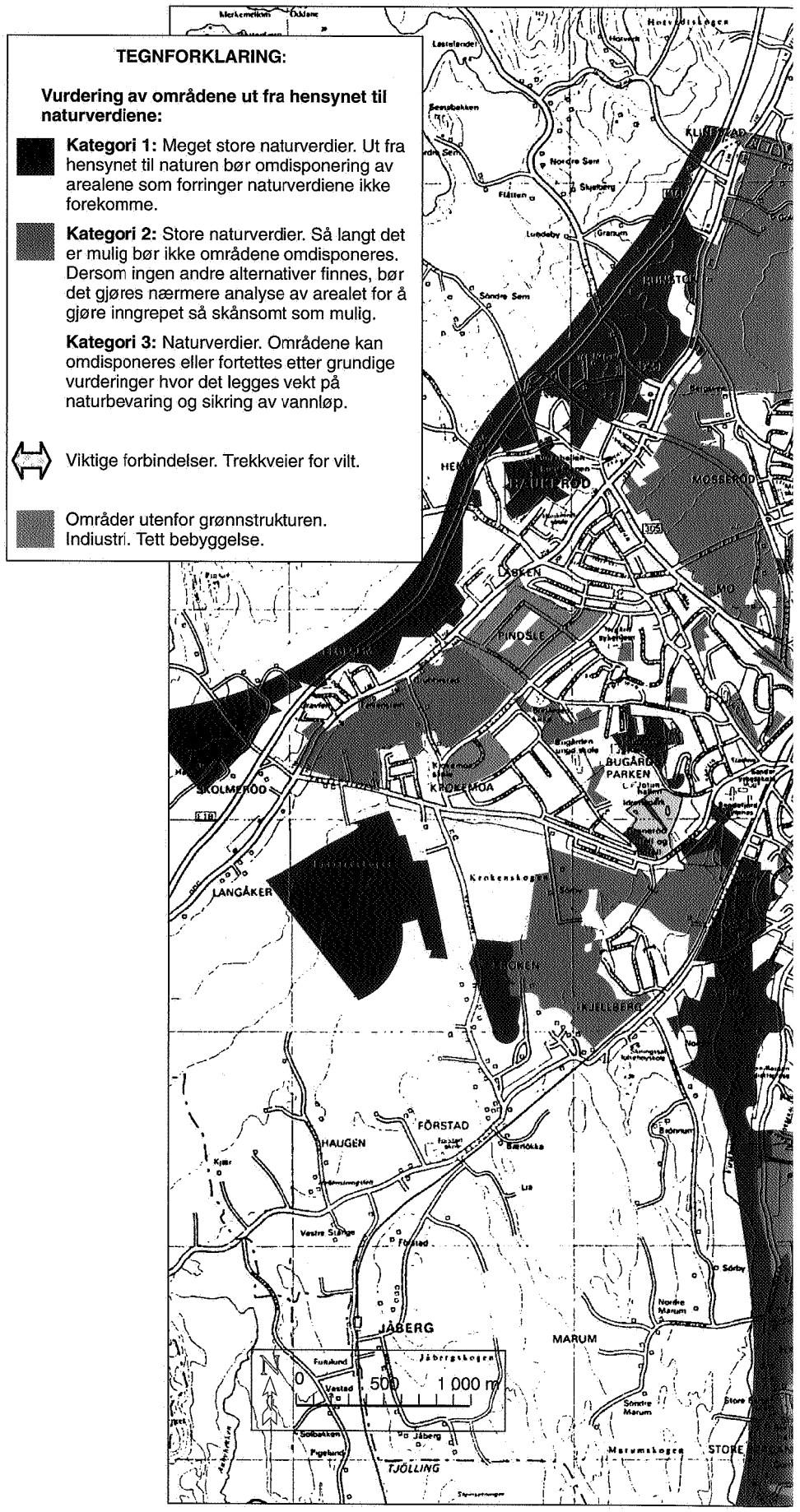
Kategori 3: Områder med naturverdier.

Den felles grunnregistreringen som gir oversikt over grønnstrukturens horisontale utbredelse og innhold, er utgangspunkt for vurdering av naturverdiene. Tilleggsopplysninger om verneverdier er innhentet hos Fylkesmannens miljøvernvdeling. Utover dette bygger analysene på generell kunnskap hentet fra biologiske fag.

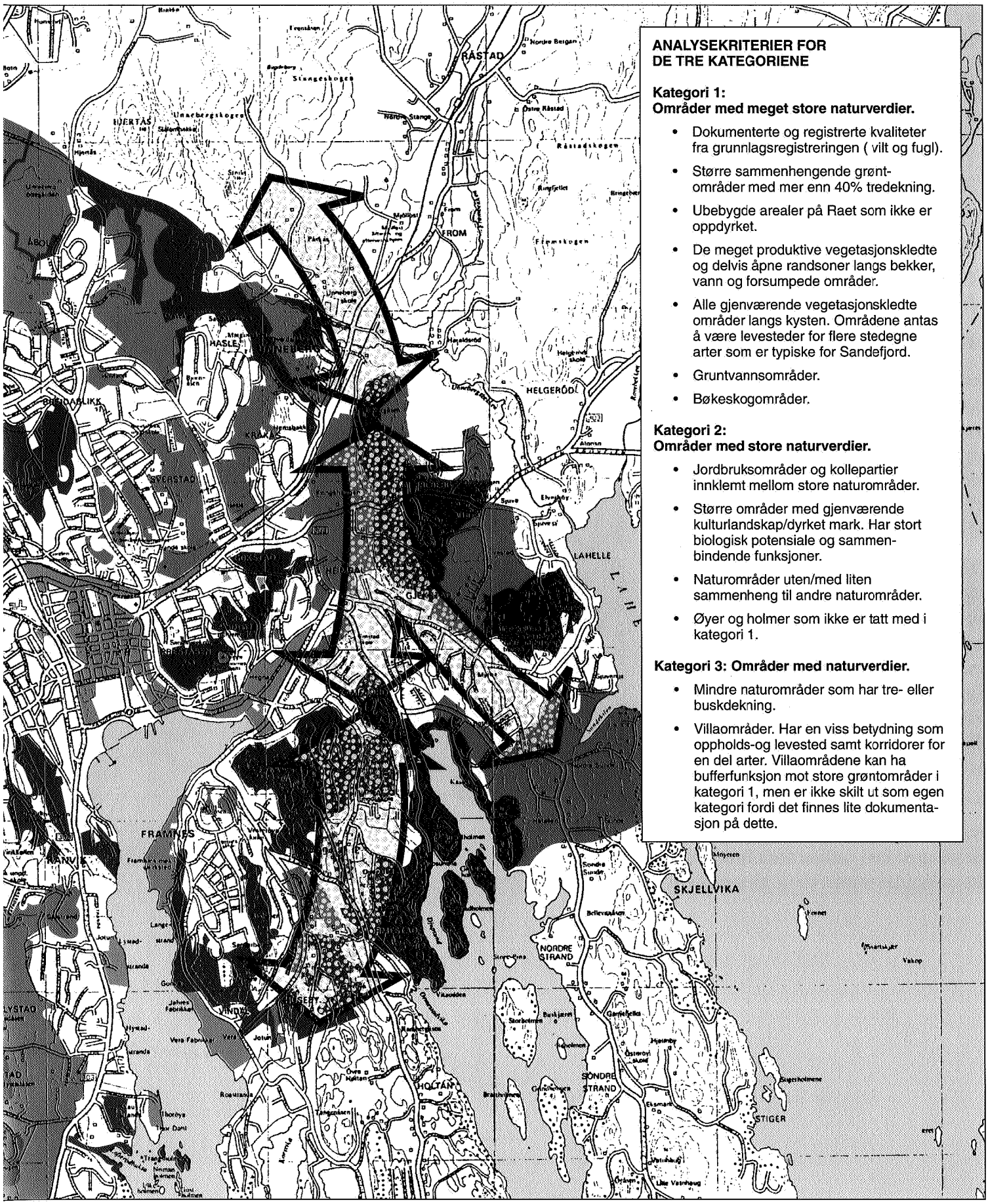
Analysekartet bygger ikke på systematiske undersøkelser av plante- og dyrelivet i området. Den mer grundige, kvalitative vurderingen av enkeltområder må komme etter hvert. Detaljeringsgraden ligger mao ikke på enkeltområdenivå, men på helheten i den grønne strukturen. I denne omgang er det særlig områdenes størrelse, form og naturinnhold som har vært styrende for prioriteringene.

De økologiske arealprinsippene som er presentert tidligere i veilederen har bl.a ligget til grunn for vurdering av naturforholdene.

Utdrag fra temakart om naturforhold

ANALYSEKRITERIER FOR DE TRE KATEGORIENE

Kategori 1:
Områder med meget store naturverdier.

- Dokumenterte og registrerte kvaliteter fra grunnlagsregistreringen (vilt og fugl).
- Større sammenhengende grønt-områder med mer enn 40% tredekning.
- Ubebygde arealer på Raet som ikke er oppdyrket.
- De meget produktive vegetasjonskledte og delvis åpne randsoner langs bekker, vann og forsumpede områder.
- Alle gjenværende vegetasjonskledte områder langs kysten. Områdene antas å være levesteder for flere stedegne arter som er typiske for Sandefjord.
- Gruntvannsområder.
- Bøkeskogområder.

Kategori 2:
Områder med store naturverdier.

- Jordbruksområder og kollepartier innklemt mellom store naturområder.
- Større områder med gjenværende kulturlandskap/dyrket mark. Har stort biologisk potensiale og sammen-bindende funksjoner.
- Naturområder uten/med liten sammenheng til andre naturområder.
- Øyer og holmer som ikke er tatt med i kategori 1.

Kategori 3: Områder med naturverdier.

- Mindre naturområder som har tre- eller buskdekning.
- Villaområder. Har en viss betydning som oppholds-og levested samt korridorer for en del arter. Villaområdene kan ha bufferfunksjon mot store grøntområder i kategori 1, men er ikke skilt ut som egen kategori fordi det finnes lite dokumenta-sjon på dette.

TEMAKART: REKREASJON, LEK, FRILUFTSLIV OG IDRETT.

Dette temakartet gir en oversikt over hvilke verdier grønnstrukturen har for rekreasjon, lek og idrett. De grønne områdene er derfor prioritert i 3 kategorier. I tillegg finnes en kategori 4 for mangler;

Kategori 1: Områder med meget store verdier for friluftsliv, rekreasjon, lek og idrett.

Kategori 2: Områder med store verdier for friluftsliv, rekreasjon, lek og idrett.

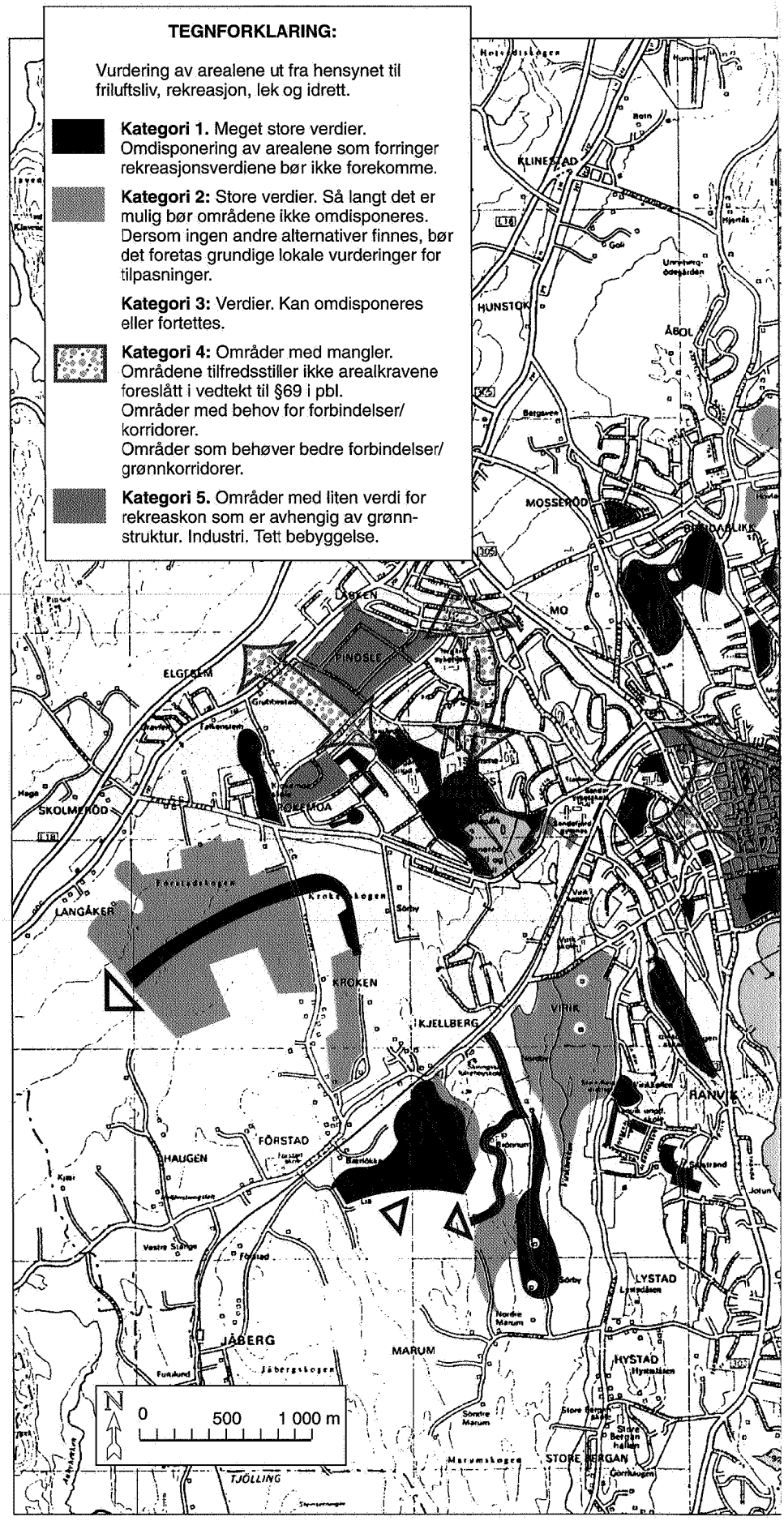
Kategori 3: Områder med verdier for friluftsliv, rekreasjon, lek og idrett.

Kategori 4: Områder med mangler.

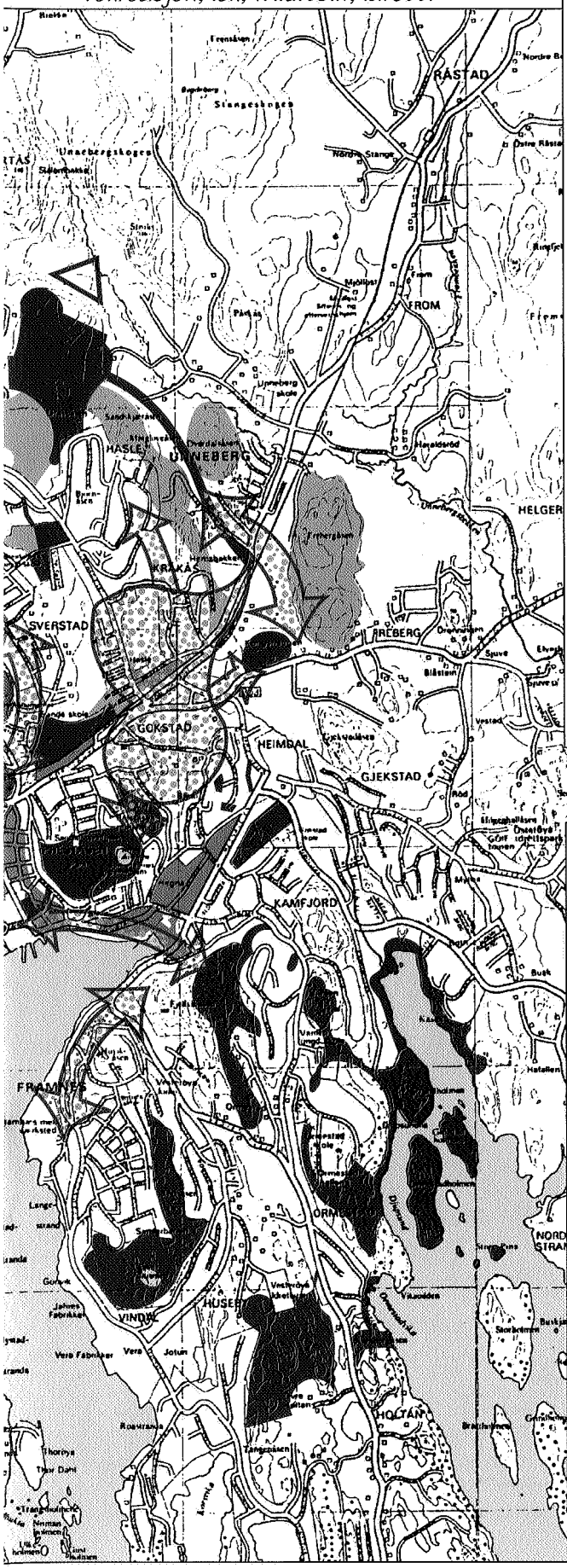
Temakartet for rekreasjon, lek og idrett tar utgangspunkt i grunnregistreringen av grønnstrukturen. Denne er supplert med opplysninger fra grøntanleggsregisteret til parkvesenet som bl.a. gir en oversikt over offentlige friområder og arealer sikret for rekereasjonsformål.

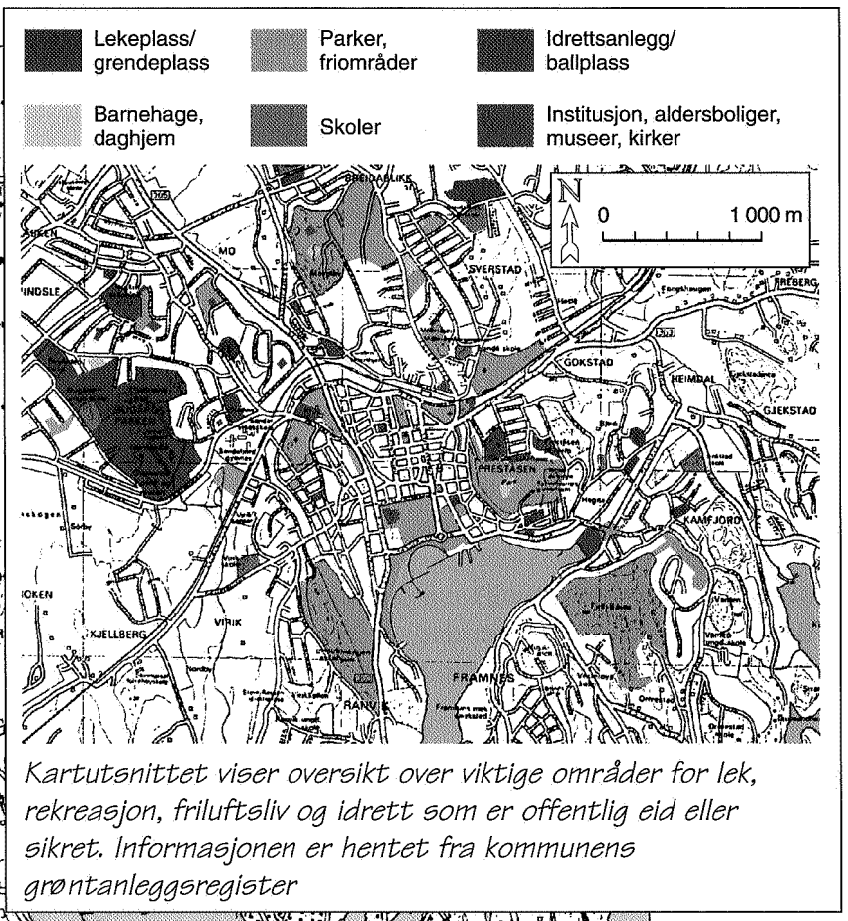
Kriteriene eller normkravene som er brukt i analysene er primært foretatt ut fra vurdering av arealstørrelser og avstander samt barrierevirkninger f.eks. på grunn av veger. Normkravene følger Rikspolitiske retningslinjer for barns og unges oppvekstvilkår, kommunens vedtektsforslag til Plan-og bygningslovens § 69 hvor det stilles krav til utearealer mm.

Delregistreringer og delanalyser er foretatt på egne kart som er forminsket og har fått en samlet fremstilling på temakartet.

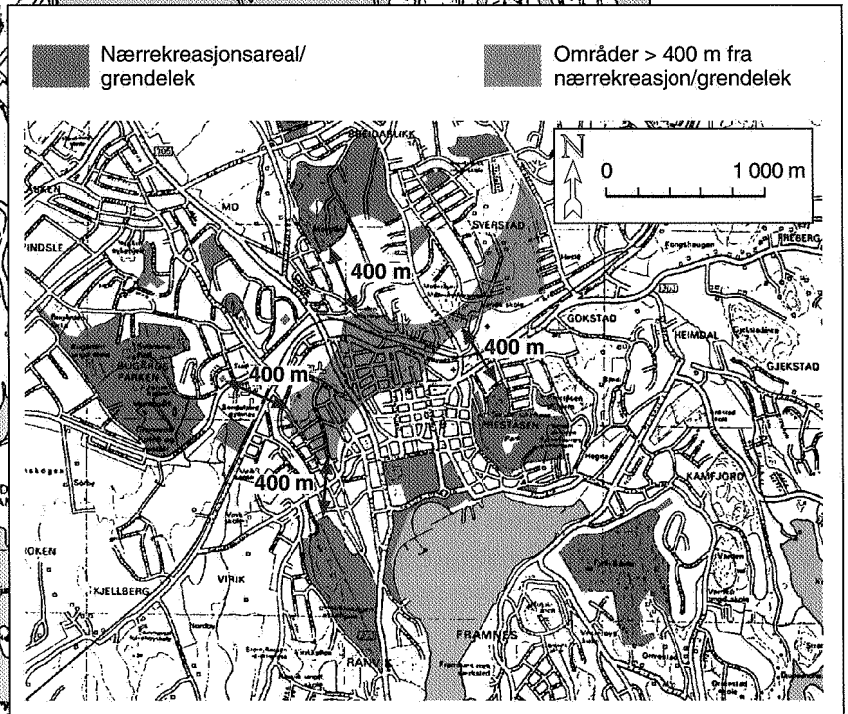

Utdrag fra temakart om rekreasjon, lek, friluftsliv, idrett.

Kartutsnittet viser oversikt over viktige områder for lek, rekreasjon, friluftsliv og idrett som er offentlig eid eller sikret. Informasjonen er hentet fra kommunens grøntanleggsregister

Analyse av områder som ikke tilfredstiller kommunens vedtekt til pbl § 69. og de rikspolitiske retningslinjene for barns og unges oppvekstvilkår.

PLAKATEN, "DEN GRØNNE VARSELTREKANTEN"

"Plakaten" er ment som et vær-varsom-signal til alle som har med arealforvaltning å gjøre. På en enkel måte skal den gi en dokumentasjon på hvilke natur- , rekreasjons-og landskapsverdier som er knyttet til grønnstrukturen

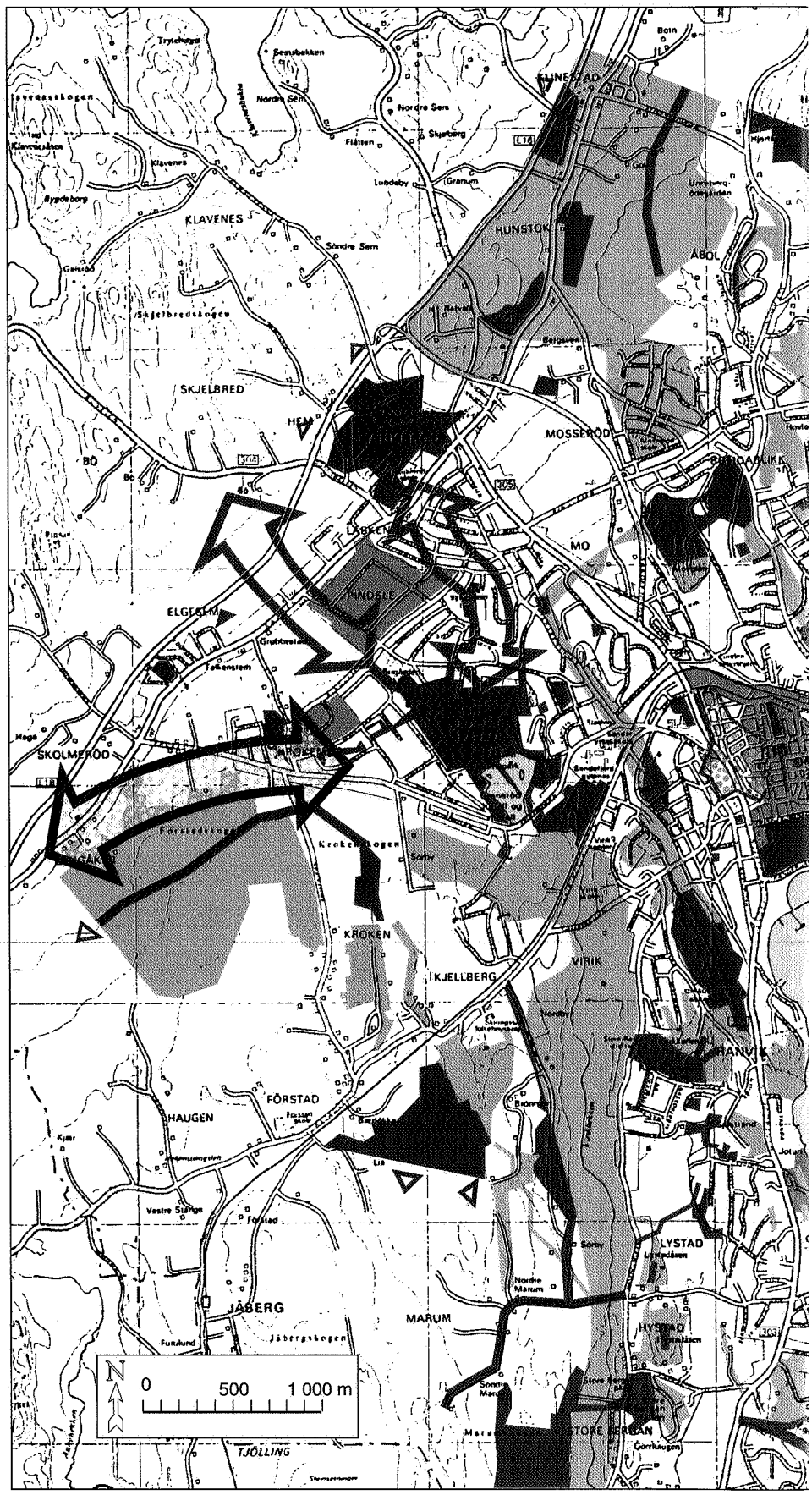
Sandefjords grønne plakat er en oppsummering og avveining av de prioriteringer som ble gjort på hvert temakart.

Den grønne plakaten er ingen plan, men kun et virkemiddel til bruk i videre planlegging og forvaltning. Plakaten bør derfor henge på veggen til alle som holder på med planlegging og forvaltning i kommunen.

På denne måten kan plakaten gi et første varsel om hvordan eventuelle inngrep eller tiltak berører grønnstrukturverdier. Det er urealistisk å tro at en i fremtiden aldri vil berøre byens grønne struktur. Plakaten vil imidlertid kunne gi et bedre grunnlag for å kunne beskytte de mest verdifulle områdene mot utbygging.

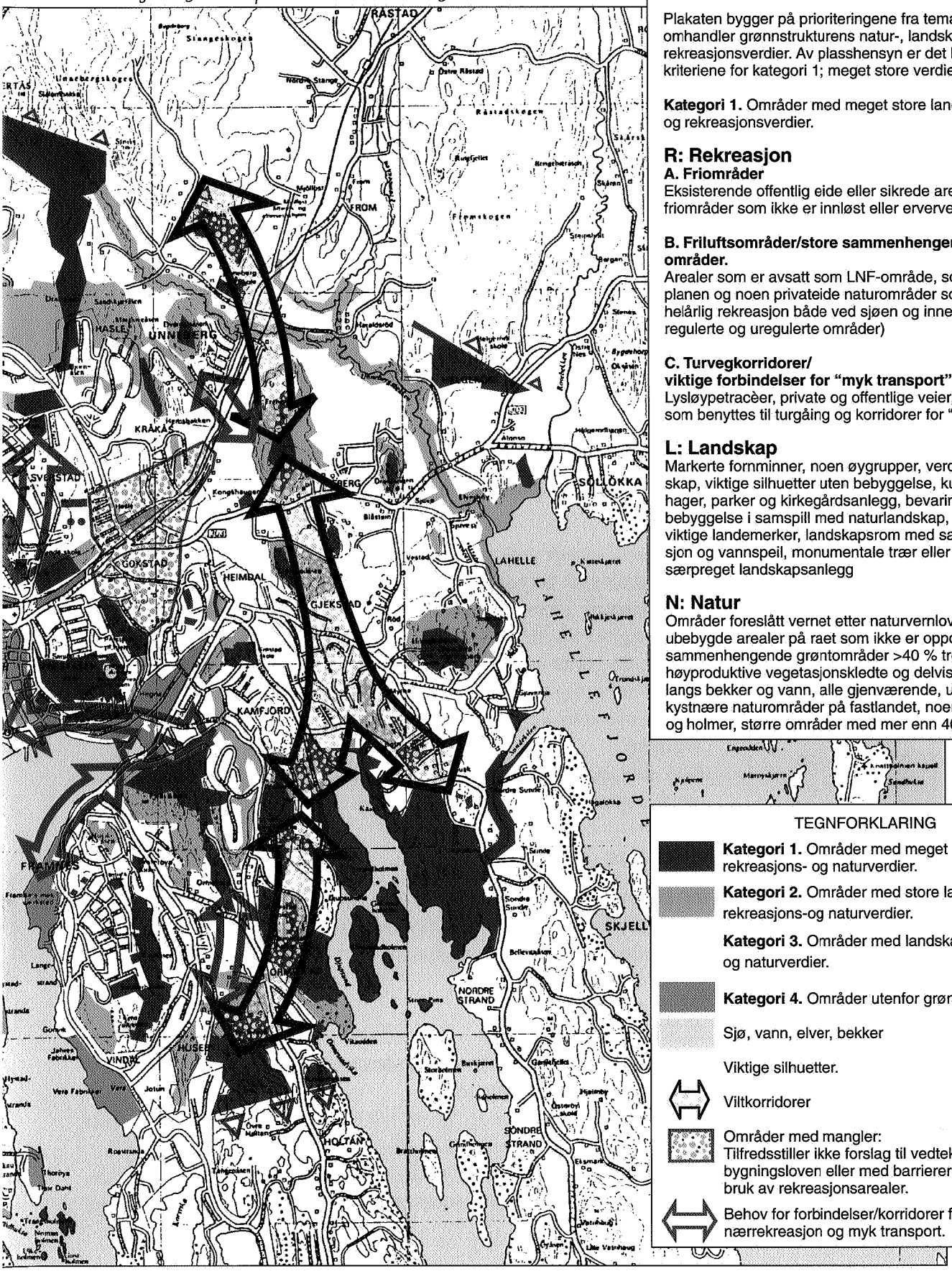
Etter hvert som byen og tettbebyggelsen endres, vil også "den grønne plakaten" endre karakter. For å gjøre plakaten til et mest mulig fleksibelt planredskap, har en derfor i Sandefjord valgt å digitalisere såvel plakaten som temakartene. På den måten kan planmyndighetene i kommunen på sikt få fram kunnskaper om grønnstrukturverdier og ikke minst dens endringer på en enkel måte.

Sandefjord kommune har lagt vekt på å knytte kategoriseringene og prioriteringene til konkrete geografisk angitte områder. I forbindelse med 1. kategori for landskap vises det i teksten f.eks til at viktige silhuetter uten bebyggelse omfatter Hjertnesskogen, Mokollen, Preståsen og Fjellvikåsen. Av plasshensyn er slike presiseringer ikke tatt med i eksempelet ved siden av.

Bærum er et annet eksempel på en kommune som har valgt å satse på felles grunnregistreringer for ulike grønnstrukturverdier ved hjelp av digitaliserte kart og GIS.

Sandefjord grønne plakat. Forenklet utgave.

KRITERIER FOR PRIORITERING.

Plakaten bygger på prioriteringene fra temakartene som omhandler grønnstrukturens natur-, landskaps-og rekreasjonsverdier. Av plasshensyn er det her bare tatt med kriteriene for kategori 1; meget store verdier.

Kategori 1. Områder med meget store landskaps-, natur- og rekreasjonsverdier.

R: Rekreasjon

A. Friområder
Eksisterende offentlig eide eller sikrede arealer og regulerte friområder som ikke er innløst eller ervervet.

B. Friluftsområder/store sammenhengende natur-områder.
Arealer som er avsatt som LNF-område, sone c i kommune-planen og noen privateide naturområder som brukes til helårlig rekreasjon både ved sjøen og inne i landet. (både regulerte og uregulerte områder)

C. Turvegkorridorer/
viktige forbindelser for "myk transport"
Lysløypetracèer, private og offentlige veier, driftsveier mm som benyttes til turgåing og korridorer for "myk tranpsort"

L: Landskap

Markerte fornminner, noen øygrupper, verdifulle kulturland-skap, viktige silhuetter uten bebyggelse, kulturhistoriske hager, parker og kirkegårdsanlegg, bevaringsverdig bebyggelse i samspill med naturlandskap, utsiktspunkter og viktige landemerker, landskapsrom med særpreget vegeta-sjon og vannspeil, monumentale trær eller allèer/trerekker, særpreget landskapsanlegg

N: Natur

Områder foreslått vernet etter naturvernloven ev. vernet, ubebygde arealer på raet som ikke er oppdyrket, store sammenhengende grøntområder >40 % tredekning, høyproduktive vegetasjonskledte og delvis åpne randsoner langs bekker og vann, alle gjenværende, ubebygde kystnære naturområder på fastlandet, noen ubebygde øyer og holmer, større områder med mer enn 40 % tredekning

TEGNFORKLARING

Kategori 1. Områder med meget store landskaps-, rekreasjons- og naturverdier.

Kategori 2. Områder med store landskaps-, rekreasjons-og naturverdier.

Kategori 3. Områder med landskaps-, rekreasjons- og naturverdier.

Kategori 4. Områder utenfor grønnstrukturen.

Sjø, vann, elver, bekker

Viktige silhuetter.

Viltkorridorer

Områder med mangler:
Tilfredsstiller ikke forslag til vedtekt til § 69 i Plan-og bygningsloven eller med barrierer som hemmer bruk av rekreasjonsarealer.

Behov for forbindelser/korridorer for friluftsliv, nærrekreasjon og myk transport.